

T Theol. ev. dogm.
325

Theol. Dom. Ruth 1882

BALTHASARIS BEBELII,
SS. THEOL. D. ET PROF. PVBL. IN ACAD. ARGENT.
CELEBERRIMI,

COMMENTATIO
THEOLOGICA
DE
BIS-MORTVIS.

Von denen
Zweymal-Verstorbenen.

IENAE, REC. LITTERIS RITTERIANIS
AN. MDCCXXXIII.

LIBERIA HISTORICA
VOLVAN ALIAS A. M. V. T. A. B. O. D. E. C.
CITATISSIMIS
ADINQUANT
CIVITATIS

magister
Johannes

I. N. D. N. I. C.

COMMENTATIO THEOLOGICA
DE
B I S - M O R T V I S.

§. I.

CVm in re omni cognoscenda primo necessaria sit Terminorum, quibus utimur, explicatio; inde & nos, ut commodius, DEO juvante, progrediamur in materia proposita, terminum primum Bis-Mortuorum explicabimus, & ab Æquivocationibus, quibus tenetur, liberabimus. Mors enim & mortuus & civiliter dicuntur & Theologice, ut ita loquar, & Physice.

§. II. De acceptione vocis Mortui Civili, sive Juridica prolixius actum ab Adriano Bejero, J. U. D. in *Prolem. Jurid. d. Resurrect. Mortuorum*, edit. Jenæ Anno 1665. Hæc autem acceptio hujus loci non est; sicut nec altera, qua in scriptura sacra variæ accipitur vox Mortis. Dicuntur enim ibi (1) *Mortui spiritualiter*, qui per peccatum animam a Deo, qui est anima & vita animæ, separaverunt, Ephes. II, 1. & Coloss. II, 13. (2) *mortui peccato, mundo, legi, vel ceremoniis legalibus*, qui ab iis abstinent, aut iis non sunt amplius obnoxii, Rom. VI, 2. 6. 11. 12. Col. III, 3. 1. Pet. II, 24. & Galat. II, 19. Col. II, 20. Gal. VI, 14. (3.) *Mortui mortui morte afflictionis*, quam significationem in 1 Sam. XXV, 37. locum habere notat Maimonides in *More Nevochim* Part. I. c. 42. cum dicitur Nabalis cor emortuum in interioribus ejus. (4.) Dicuntur etiam in scripturis *Mortui morte secunda, seu æterna*, qui damnationi æternæ traditi sunt, aut adjudicati, Joh. VI, 50. VIII, 51. & XI, 26. Apoc. II, 11. & XX, 14.

A 2

§. III.

§. III. Nos, missis hisce, quæ ad scopum præsentem non faciunt, mortis significationibus, intelligimus Bis-mortuos morte physica, sive naturali, quæ consistit, in separatio-ne animæ a corpore, quoque tanquam ὁψών τῆς αἱματίας peccatoribus omnibus, adeoque omnibus hominibus naturaliter, & ordinarie sustinenda est semel, ut dicitur Heb. IX, v. 27. Hanc qui iterata vice degustarunt, nobis venient con-siderandi, & ita quidem, ut ostendamus,

I. Dari tales aliquos, qui, resuscitati ex mor-tuis, postliminio vita defuncti sunt.

II. Eosdem describamus, & a falsis & fictitiis separemus.

III. In statum animarum, qualis inter sepa rationis & redunctionis tempus fuerit, inquiramus.

DEVS annue cæptis!

§. IV. Et quidem dari Bis-Mortuos, dubitari forte posset proter locum modo allegatum, nempe Hebr. IX, 27. ubi dicitur: ἀπαξ ἀπωνεθα τοῖς αὐθρώποις ἀποθανεῖν, quod cum certissimum & Spiritus S. effatum sit, prætereaque in scriptura S. de iterata talium morte expressis verbis mentio non sit facta, quibusdam placuit, istos non mortuos denuo, sed vivos deinde in cœlum translatos, ad instar Henochi & Eliæ, teste Gerhardo in Loco de Morte §. 68. Accessit, quod visus sit eorum sententia favere apostolus Rom. VI, 7. scribens; ὁ ἀποθανὼν δεδικαιώται ἀπὸ τῆς αἱματίας: *Mortuus justificatus a peccato.* Si itaque mortui illi semel justificati fuere a peccato, divinæ justitiæ non videtur congruum, eos stipendum peccati iterato accepisse.

§. V. Verum quemadmodum locus prior in Epist. ad Hebr. de ordinaria naturæ lege loquitur, ita casus mira culosos

culosos & extraordinarios non excludit. Alioqui enim nec credibile esset, Enochum & Eliam moriendi necessitati subtractos, & vivos in cœlum receptos fuisse, nec stare illud apostoli posset, quod i. Cor. XV, 51. scribit: Illos, qui adventum Christi ad judicium extremum superstites videbunt, non morituros, sed immutandos esse. Quod ad scripturæ silentium attinet, nos eodem & potiori forte jure illud pro nobis allegamus. Neque enim videtur Spiritus S. tacitus fuisse rem tam insignem & miraculosam, si id contingisset, ut resuscitati illi vivi in cœlum fuissent translati. Alterius, quod allegavimus, dicti sensum capiendum esse non de physice mortuis, sed mortuis spiritualiter peccato per baptismum, ostendit Excell. Dn. Præses in *Dissert. adv. Anon. de statu, loco & vita Anim. separ.* p. 161. & licet dici possit, videri injustum stipendum peccati eidem hominibus reddi, respondemus tamen cum Gerardo loc. cit. mortuos illos esse primo non ad solvendum naturæ debitum, neque adeo receperisse peccati stipendum, sed mortem sustinuisse pro liberrima Dei potestate & dispensatione, ut Christo & sanctis occasio daretur manifestandi gloriam Dei, quod & ipse Christus innuit. Joh. XI, v. 4.

§. VI. Porro, si scopum miraculorum horum spectemus, & cur a sanctis & Christo in vitam hanc reducti fuerint mortui quidam, non alium inveniemus fuisse, quam ut piorum vel agnatorum, vel clientum desiderio satisficeret, qui procul dubio suos non ad vitam immortalem resuscitari petierunt, de qua alioqui in sua satis certi erant, sed ut iisdem in vita adhuc præsenti frui & gaudere possent. Unde & ipsi tales resuscitati cæteras deinceps mortalium actiones obiere manducando, bibendo, &c. non dispensative, quod Christus ipse fecit post resurrectionem suam ex mortuis, sed ut naturæ necessitati satisfacerent: quod colligere est ex historia Lazari & filiæ Iairi. Adde, quod Epiphanius tradat, Lazarum trinti annos, postquam resuscitatus erat, vixisse, & Quadratus affirmet, quosdam a Christo

resuscitatos ad suam usque ætatem supervixisse, (*cit. Ofiandro Hist. Eccles. Cent. Lib. I. c. 4.*) Hi sane tam illustrem eorum vitæ exodum non videntur prætermissuri fuisse, si is unquam contigisset. Sequimur ita nos communiorē sententiam, qua statuitur: Resuscitatos a Christo & apostolis in N. T. a prophetis autem in V. T. iterum obiisse.

§. VII. Paret inde, quinam sint, de quibus dicturi sumus, Bis-mortui, tales nempe, qui vita physice semel defuncti, postea vero miraculoſe & virtute divina in vitam revocati, temporis successu morte rursum vel naturali, vel violenta obierunt.

§. VIII. Quinam autem quot fuerint tales, haut facile dixeris. Sunt enim, quos pro talibus venditavit vel rerum naturalium ignorantia, vel dæmonum impostura inter Gentiles partim, partim inter Pontificios, vel etiam prava scripturæ S. interpretatio. Ne quid dicamus de illis, qui bis, aut pluries mortui dici possunt *κατὰ τρόπον*, per eas, quas §. 2. adduximus, mortis Homonymias. Quo referenda etiam est tumuli infantilis inscriptio apud Pontanum *Lib. II. Tumul. ubi infans bis mortuus & nunquam natus dicitur:*

Mortuus ipse bis, ac nunquam editus, inferor urnæ;

Nam semel, extincta matre, quidem morior:

Mox, utero matris cæfo, divellor, & infans

Rursum obeo, infelix nomine quod careo.

§. IX. Diximus haberi nonnullos pro Bis-Mortuis propter rerum naturalium ignorantiam: sunt tales, qui diuturna laborantes *λεποθυμία* ideo habentur pro mortuis, quod anima ipsa non sit a corpore soluta, sed quod actus externos, vel morbi, vel quacunque violentia alia impedita. Huc referri potest dæmoniacus a Christo sanatus, Marc. IX, 25. 26. qui raptus a spiritu immundo, hospitium vetus ægre relinquente, a miraculi spectatoribus habitus est pro mortuo tantisper, donec errorem Christus ipse refutavit. Habentur exempla non plane absimilia passim apud Historicos profanos, & celebre in primis illud est de muliere quadam Cionien-

Ionensi apud Mersæum in Catalogo Episcoporum Coloniensium,
 (cit. Kornm. de Mirac. Part. II. cap. 16.) quæ pro mortua ha-
 bita & sepulta quoque, in sepulchro demum mori necesse
 habuisset, nisi furaci vespillonis avaritia, Deo rem pessimam
 ad bonum finem dirigente, liberata fuisset a mortis periculo
 præsentissimo. Nec minus memorabile est exemplum mu-
 lieris alterius Anglicanæ, cui, cum laqueo gula putaretur
 fracta, inventa est posthæc viva, Medicorum ope sanitati
 pristinæ integre restituta est, quod peculiaris ea de re editus
 testatur libellus. Plura ejusmodi in diuturna λεποθυμία
 constitutorum, atque ita pro mortuis falso habitorum exem-
 pla passim, partim apud Historicos partim apud Medicorum
 filios invenias licet. Verum hos, cum λεγομένως tantum
 & Φαινομένως sint mortui, ad præsentem tractationem non
 spectare facile quivis videt.

§. X. Magis videntur nostris æquales, quos Gentiles,
 & inter scriptores graves, & cæteri fide digni, Bis. Mortuos
 tradidere. Tacemur hic Eurydicen ab Orpheo reductam ex
 inferis, quam fabulam saniores etiam Gentilium non credi-
 dere, præterimus & fabulam de Glauco Minois & Alcestide,
 quarum commentum ipse ridet Palæphatus Lib. de Incredibil.
Hist. cap. XXVI. & XLI. Plinius Lib. VII. cap. II. Aviola Viro
 Consulari & Cœlio Tuberone Gabieno affirmat, eos, post-
 quam mortui sunt, denuo revixisse. Paria recenset Plato
 de Republ. Lib. X. de Phæreo quodam Pamphilicio, qui, cum
 ex morte resuscitatus esset, mira, quæ isto temporis inter-
 vallo vidisset, narraverit. Idem Plato (cit. Orig. adversus Cel-
 sum lib. II. pag. 70. ed. Spenceri narrat, Erum Armentium post
 12. dies e rogo excitum retulisse de iis, quæ sunt apud inferos,
 & pergit ibi Origenes quadrant buc etiam illa, quæ Heraclides
 de muliere defuncta memorat. Multi, etiam alii feruntur reversi
 a monumentis, vel eadem die vel in sequenti. Hactenus Origenes.
 Lectu digna sunt, quæ annotavit Spencerus Annotat. suarum
 p. 36. 37. & in pr. 38. ubi prolixum eorum catalogum texit,
 qui a veteribus Gentilium scriptoribus post funera sua re-
 vixisse

vixisse traduntur. Idem fecit Mart. Delrio *Disquisit. Mag. Lib. II. Q. XXIX. Sect. I.* & Hornius ad *Sulpitii Severi Histor. S. Lib. I. cap. LXXIX.*

§. X. Verum hæc omnia, siquidem ita, uti traduntur, acciderunt, vel Dæmonis ope aut μυριοτεχνία, effecta sunt, vel ad ea exempla pertinent, quæ supra §. 9. adduximus. Credibile enim est, diabolum hac nonnunquam occasione usum, & homines non revera mortuos, pro talibus tamen habitos, remediis naturalibus excitasse, quo cultura sibi diuinum falso ac fictitio miraculo Dei simia vendicaret.

§. XII. Patuit vero subinde impuri Spiritus fraudulentia, ex disputatione talium παλιμθίων subitanea atque insperata, quæ aliquoties contigit: Refert eam in rem exemplum Boissardus *Lib. de Divinat. & Magicis Præstigiis cap. X. pag. 76. & 77.* Philinon, inquit, *Demonstratis & Charitus filia hospitem amavit Maachatem, cuius sibi a parentibus consuetudinem interdictam dolens, vitam finiit.* Revertente autem post mensem unum & item alterum in vetus hospitium Maachate, Philinon tantopere suis deplorata parentibus, hospiti noctu se aliquoties junxit, deditque ipsi, & ab eo vicissim accipit munuscula. Id, ubi parentes filia amantissimi forte resciverunt, desiderio filiam videndi impulsu cubiculum intravere, filia vero, pauca ad eos locuta, confessim evanuit.

§. XIII. Scilicet fuit hoc dæmonis ludibrium, quod non apud Gentiles tantum exercuit frequentissime, sed & Magorum mancipiorumque suorum jussu aliquoties tentavit inter Christianos. Famosus inter ejus farinæ sodalis fuit Cornel. Agrippa, non sibi tantum, sed & aliis, libris editis perniciosus, (quamvis gradum revocasse videri possit per ea, quæ scripsit *Lib. de Vanit. Scientiarum cap. LXVIII. de præstigiis*) qui solitis sibi artibus dæmonem adegit, ut imperfecti ab ipso, Magistro absente, juvenis corpus subiret aliquandiu, & postea subito desereret, quo repentina morte extinctus videatur. Rem omnem prolixius recensuit Mart. Del. Rio *Disquisit. Mag. Lib. II. Quæst. XXI.*

§. XIV.

§. XIV. Sed prolixius hisce immorari non lubet; ut enim illi, de quibus egimus superius, revera mortui non fuere, ita hi vere quidem mortui, apparenter autem tantum resuscitati fuere, atque ita ad nostros non spectant Bis-Mortuos. Unum non videtur hoc loco prætermittendum, quod de Ægyptiorum cadaveribus refert *Camerarius Hor. Subcif. Cent. I. cap. 73.* nempe quotannis die statu non quidem ea resurgere, alias tamen corporis partes exerere modo, modo recondere. Nempe ut Africa semper monstrorum, ita in ea Ægyptus superstitionum feracissima, & fraudibus ita diabolicis maxime opportuna fuit. Unde & si quid hujus rei contingit, nobis videtur diaboli imposturæ, quam miraculo proprius.

§. XV. Atque hactenus quidem de iis, quos communis Christianorum consensus a Bis-Mortuorum nomine excludit. Restant alii, qui Bis-Mortui dicuntur ab aliis non sinerationum apparenti fundamento, a nobis vero merito tales fuisse negantur. Hos autem magno numero apud Pontificios invenias licet, adeo quidem, ut vix ullus illis videatur aut dicatur sanctus, in cuius vita non referatur excitatum ab ipso aliquem mortuum. Nempe aliter evenire vix potuit, quin fictitia ejusmodi miracula quam plurima obtrudentur hominibus, præter miracula nihil pene requirentibus ab Ecclesiæ Doctoribus. Atque hoc ipsum occasionem deinde præbuit monachis otiosis fingendi absurdissima atque ineptissima commenta, quorum posteros cordatores accedente in primis hodie evangelii luce, ipsasmet pudet.

§. XVI. Sed ut ex tanto resuscitatorum numero paucos saltem excerptamus, famosissima in primis est resuscitatio Tragani, facta a Gregorio Pontifice. Martinum aliquot mortuos resuscitasse in ejus vita scribit *Sulpicius Severus*; ubi non abs re in Præfat. sua judicat Hornius: *Miracula illa tradentum vanitate & Sulpicij credulitate laborare.* Et ne prætermittamus id, cuius in hac civitate monumentum extat, recenset *Excell. Dr. Praeses*, & refellit *fabulam de Materno*,

B

primo

primo (ut fert communis traditio,) Argentinensium apostolo, quæ artificiosius, quam verius incisa visitur ligno tilietino in choro ædis S. Pet. Sen. Antiquit. Eccles. Arg. Art. II. §. 4. seqq. Eo autem processit fabulantum monachorum impudentia, ut plures aliquando ab uno suo sanctulo mortuos resuscitatos tradiderint, quam a prophetis, Christo & apostolis in universum resuscitati dicuntur in tota S. Scriptura. Ita Patricius LX. mortuos resuscitasse perhibetur, teste Osiandro Cent. V. Hist. Eccles. Sed quis recensendis hisce sufficiat dies?

§. XVII. Neque satis visum fuit monachis tales fingere mortuorum resuscitationes, quæ sanctorum virtute factæ fuerint, nisi alias commenti essent, quas Deus ipse immediate & miraculose operatus esset. Nata est circa casum ejusmodi celebris controversia, & inter Launoyum, Theologum Parisiensem, & aliquos fabulæ defensores agitata ante annos non ita multos in Galliis. Si vera essent, quæ hi de Doctore quodam tradunt, necesse fuerit eum ter brevi temporis intervallo revixisse & rursum mortuum esse. Videri potest libellus *de vera causa successus Brunonis in eremum*, editus a laudato Launoy in Galliis, & hic recusus, ubi fabula tota accurate refellitur. Consulto hic præterimus celeberrimas apud Pontificios mortuorum apparitiones, quæ si omnes vere essent, ac non potius dæmonum ludibria, innumeri sane essent, qui a mortuis resurrexisserent. Sed & de his satis, neque enim illi ad scopum nostrum directe pertinent.

§. XVIII. Neutquam vero hæc eo diximus, quod negare velimus, ullum vel a Christo & apostolis, vel ab aliis ecclesiæ doctoribus & viris sanctis resuscitatum esse præter illos, quorum in scriptura sacra fit mentio. Fieri enim potuit sub initium nascentis ecclesiæ, vigente adhuc miraculorum dono, ut aliqui ab apostolis & apostolicis viris fuerint in hanc vitam revocati, & deinceps rursum mortui: sed cum ejus rei monumenta fide digna vix extent, malum codem silentio præterire, quam veros falsosque confundere. Inde missis αγράφοις, nos convertimus ad Bis-Mortuos

Mortuos ιγγεάΦ85, sive illos, quorum historia habetur in scripturis sacris.

cripturis lacris.

§. XIX. Verum & hic cautione opus est, ne cum quibusdam plures faciamus Bis-Mortuos, quam revera in scriptura fuisse traduntur,, Unde huc non spectat (1) dæmoniacus a Christo sanatus,. Marc. IX, 25. 26. de quo diximus aliquid supra §. 9. Neque (2) huc pertinet numerosus resuscitatorum exercitus ab Ezechiele visus in spiritu, quo de consule cap. XXXVI. dicti prophetæ. Neque (3) ad Bis-Mortuos referendus Samuel, Pythonissæ præstigiis ab inferis reduci visus. Evidem non desunt ex veteribus partim, partim ex recentioribus, qui non phantasma, sed verum Samuelis sive corpus sive animam a Pythonissa reductum asserunt. Citantur a Grotio hujus sententiaæ patroni, Josephus, Justinus, Ambrosius, Augustinus, qui quæstionem reliquit dubiam & indecisam Lib. II.. ad Simplic. Qu. III. Basilius &c. Ex recentioribus Lyra, Cajetanus &c. quibus addi potest Bodinus de Demonoman. Lib. II. cap. 3. Ubi notamus citatum a Grotio Justini Martyris locum, continere insignem tanti patris nævum. Ita enim ille Dial. adversus Tryph. Judæum pag. m. 260. Φαίνεται δὲ ὅτι πάσαις αἱ ψυχαὶ τῶν ἄτως δικαιῶν καὶ τρέφητῶν ὑπὸ ἐξοφῆτῶν ἐπιπτού τῶν τοιχῶν δυνάμεων, ὅποῖα δὴ καὶ ἐν τῇ ἐγγαστριμόδῳ ἐκείνῃ ἐξ αὐτῶν τῶν τρέψαγμάτων ὁμολογεῖται: i. e. Apparet autem, quod omnes talium justorum & prophetarum animæ sub potestatem cadat ejusmodi spirituum, qualēm & iis ventriloqua ista fuisse ex rebus ipsis convincitur. Probat hanc sententiam ex Christi oratione in cruce, qua Patri spiritum suum in manus ejus commendavit, Luc. XXIII, 26. Verum quam hæc consequentia sit infirma, quilibet videt: Nec enim sequitur: Christus commendavit Patri cœlesti animam suam, ergo dæmonis ea viribus atque injuriis fuit subiecta. Quanto rectius autor Quæst. & Resp. ad orthodoxos, (quæ adfcribuntur vulgo eidem Justino, sed falso; quod præter alios ostendit & B. D. Dannhäuserus Christeid. pag. 909.) τὰ δὲ ἀλλα

ταῦτα, inquit, ὅποι τῆς ἐγγαστρίας γεγονότα, κατὰ τὸν ἐνέργειαν τῶν δαιμονῶν, τὰς ὄψεις Φαντάσαις τῶν ιωτώντων ἐκ ὅντα Σαμουὴλ. i.e. Cætera omnia a ventriloqua facta secundum dæmonis fascinantis oculos videntium, eum, qui non erat Samuel. Hæc ille.

§. XX. Referri & inter sententiæ supra dictæ Hyperraspistas potest scriptor anonymous, de vita, loco & statu animarum separatarum, qui sententiam suam hac animæ Samuelis apparitione firmaturus, eam cum spiritu suo redundantam, postea vero eodem privatam fuisse asserit. Refutatus autem est ille ab Excell. Dn. Præside in Examine seriæ istius Disquisitionis pag. 101. ut hic prolixius ea de re agere non videatur necessarium. Agnoverunt hic loci satanæ præstigia etiam veterum non pauci, in quibus Tertullianus (citus modo laudato Dn. Præsidi Sect. III. Antiq. Eccles. Art. 3. Sect. V. §. 44.) Absit, ait, ut animam sancti, nec dum prophetæ & dæmonie credamus exstructam, seducti, quod ipse satanas transfiguretur in angelum lucis, eo Deo se asseveratus signaque portentosa editurus, ad evertendos, si fieri posset, electos. Sequimur & nos hanc sententiam, & Samuelem non resuscitatum fuisse, neque quoad corpus, neque quoad animam, sed principem tenebrarum sub ista Samuelis larva latuisse credimus cum B. D. Dannh. Hodosoph. Phænom. IV. p. m. 413. (1) quia is, qui Saulo respondit, propheta non fuit, hoc enim Deum permettere voluisse expresse negatur v. 6. c. XXVIII. 1. Sam. (2.) Quia Samuelis anima, in manu Dei constituta, inquietari non potuit, Sap. III, 1. (2.) Quia Samuel vere dicere non poterat, Saulem tanquam futurum αὐτόχθονα cum, id est, in statu beatitudinis futurum. (4.) Quia Samuel verus Saulis adorationem procul recusasset. Videri plura in hanc rem possunt loco citato, ubi adversariorum exceptiones solvuntur.

§. XXI. Occurrunt hic Quarto resuscitati a Christo cum ipse resurgeret, sancti, qui Hierosolymam vivi intrarunt, de quibus Matth. XXVII, 52. Quare multa de iis curiose

riose magis, quam utiliter solent, v. gr. Fuerintne sancti
Vest. Test. an vero ex illi, qui Christum in carne viderant,
atque adeo sub ipsum Novi Test. initium obierant? Posterius
placet Comarino in *Disput. de Bis-Mortuis Th. V.* p. m. 177. Ra-
tionem ibi hanc adducit, quod civitatem sanctam introive-
rint, atque illic multis apparuerint, a quibus procul dubio (ut
ait) cogniti fuerint. Agnoscit autem ordinarie non potuisse, nisi
vel ipsi se manifestaverint, (quod si fecissent, aliquid forte de
eorum nominibus haberemus) vel apparuerint senibus apud quos
nondum eorum forma & memoria erat oblitterata. Sed his sane
rationibus res non evincitur. Neque enim hoc statim se-
quitur, quod, si illi nomina sua edidissent, ea statim ab evan-
gelistis inserta fuissent sacris literis. Multa enim ejusmodi,
ad circumstantias praesertim historicas pertinent, Scripto-
res SS. licet ipsis notissima certo consilio omisisse notius est,
quam ut hic dici debeat. *Augustinus Ep. 99. ad Evodium* du-
rum existimat, ex resuscitatorum istorum numero exclude-
re Davidem; sed illi sententiae obstat locus Act. II, 29. ubi
Davidis sepulchrum salvum adhuc atque integrum extare
asserit Petrus, apostolus. Nos hic nihil certi definiemus,
silente quippe scriptura. Interim improbabilis non est
B. Dn. Dannhauweri sententia, quae habetur *Hodosoph. Phæ-*
nom. VIII. p. m. 744. *Virtutem hanc resurrectionis Christi sensere*
sanceti, cum ipso ad vitam immortalem resurgentem, Joh. e. g. qui
se visurum esse Goelum vaticinatus est ea visione, ad quam nul-
lus peregrinus admittetur, at in resurrectione universali vide-
bunt ei ζω. Simeon & Joh. Baptista, ut qui optime de τῷ αὐτῷ
testari potuerunt, esse τότο σῶμα, quod pridem viderunt in exi-
nanitione. De Josepho hæc notat Lutherus in calce Comm. in
Genes. p. ult. Joseph heic fidem suam declarat, cum in eorum
numero esse cupit, qui resuscitandi erant cum Christo, & credo
eum, una cum aliis sanctis, quorum mentio fit Matth. XXVII.
rediisse in vitam. Vult omnino in terra Canaan requiescere.
quanquam parum momenti est in loco & sepultura: potuisset
enim humari in Aegypto quoque; nec difficile erat Christo, sive

ex Aegypto, sive aliunde resuscitare Patres. Sed ad testificandam fidem suam in Christum, jubet ossa sua deferri in terram Canaan. Hactenus Dannhauwerus.

§. XXII. Ad rem præsentem id magis pertinet, ut inquiramus, quidnam de his sanctis factum sit postea? Intraverintne rursum sepulchra, adeoque Bis-mortui fuerint, an vero una cum Christo in cœlum sublati sint? Prius sentit præter alios Comarinus l.c. p.m. 175. Citat pro sua sententia autorem libri de Mirabil. Scr. Sacræ, sive is Augustinus est, sive alius, (qua de re vide Labbeum in Bellarm. de Script. Eccles. Tom. I p. 133.) & Augustinum Ep. XCIX, ad Evodium nec non Calvinum (licet parum sibi constantem) in Matth. XXVII, 53. & th. ult. addit Hieronymum, qui Operum suorum Tom. IX. in loc. cit. hæc habet *Quomodo Lazarus mortuus resurrexit sic & multa corpora sanctorum resurrexerunt.* Subsumit jam Comarinus: *Atqui Lazarus resurrexit ut rursum moriturus;* Ergo. An vero si hæc Hieronymi autoritas pro Comarino stat, necessum est, eum non de modo solum resuscitationis miraculo, sed ejusdem quoque fine terminativo & consequentibus loqui, quod facilius Comarinus dixerit, quam probaverit. Favet Comarino præter adductos etiam Theophylactus, apud Montacut. Origin. Eccles. Tom. I. P. II. p. 422. πρόδηλον, inquiens, οὐτι καὶ τάλιν τεθνήσαν. Atque idem probare nonnulli (ut refertur in Harmon. Chemnit. Lysieriana) satagunt ex revelationibus Brigittæ, infirmo sane & plane ficalneo, quod dici solet, fundamento. Placet nobis Eusebii sententia Lib. IV. Demonstr. Evang. cap. XII. Epiph. Heres. LXXV. Ambrosio in Psal. & aliorum, qui dictos sanctos, ad vitam immortalem surrexisse, & cum Christo in cœlum postea ascendisse statuunt. Et licet hoc expresse in scripturis tam non habeatur, quam sententia opposita, favet tamen ipse textus, cum dicit ἐν φανερόστατον, quod verbum quandam glorificati corporis affectionem non obscure continet. Videri possunt loca Marc. XVI, 9. Matth. XXIV, 30. item Matth. I, 20. Ubi partim de Christi corpore

pore glorificato, partim de angelis idem verbum, in forma licet simplici, usurpatum.

§. XXIII. Peculiarem de sanctis hisce sententiam fovet *Autor Quæst. & Resp. ad Orthod.* qui *Resp. ad Quæst.* LXXXV. eos non quidem reversos in pulveres suos, neque tamen receptos corpore in cœlum beatorum, sed in paradiſo, quem ille distinguit, cum multis aliis veterum, a cœlo beatorum, generalem expectare resurrectionem afferit. *Oux, inquit, ἐτελέντησαν πάλιν, ἀλλὰ μέντοιν ἐν ἀθανασίᾳ,* καθάπερ ὁ Εἰωχ καὶ ὁ Ἡλίας, καὶ εἰσὶ σὺν αὐτοῖς ἐν τῷ παραδείσῳ αἰωνέοντες τὴν ἡδὸνα αἰωνίαν τῆς τοῦ Χριστοῦ αἰναῖσσως γνωμένην κατ’ ἐναλλαγὴν εἰς γὰρ, ἀθανατόν τε καὶ ἀφθαντού λωκὸν ἔπειτα γεγονέτινος ἐν αἰώνιστης πλὴν τῆς σωτηρίου χειστοῦ. i.e. vertente Frider. Sylburgio: Non mortui sunt iterum sed manent in immortalitate, sicut Enoch & Elias, & sunt cum illis in paradiſo, expectantes æternam resuscitationem Christi, & restitutio- nem sempiternam primo quoque tempore per mutabilitatem fu- turam. Ad immortalem enim & incorruptibilem vitam non dum ullius facta est resurreccio, præterquam Salvatoris Christi. Sed Subtilius hæc, quam verius distinguuntur, nec satis apte cohæret, quod dicitur, μέντοι τοις αἰγίσις ἐν ἀθανασίᾳ, καὶ γένεσις τοῖς λωκοῖς αἰθανατον γεγονέναι τὴν αἰώνιστην.

§. XXIV. Adduximus supra inter ceteros, qui Coma- rini sententiæ addicti sunt, Patres, etiam autorem libri de Mirabilibus scripture S. Lib. III. cap. XIII. ubi verba ita ha- bent de sanctis hisce: Rursum in monumenta, quomodo & de Mose memini, reintrarunt, ubi resurrectionem omnium novissi- mam expectant. Unde colligas, dictum autorem in ea esse sententia, quod Moses, quando apparuit Christo una cum Elia (Matth. XVII, 3) miraculoſe a D E O ad tempus resusci- tatus, deinde vero rursum defunctus, atque adeo inter bis mortuos referendus sit, cui etiam sententiæ adſtipulatur Calvinus. Aliud nos sentimus cum Capello, Grotio, Chem- nitio, Lysero, aliisque: nempe cum DEVS Mosen ipse sepe- livisse dicatur Deut. XXXVI, 6. Michael vero Archangelus cum

cum dæmone, qui habebat ἡράτος τῷ Γαβάτῳ. (Hebr. II, 18.) dictus propterea ab Hebræis angelus mortis, altercatus fuerit de illius corpore, probabile credimus nos, Mosen a DEO resuscitatum, & cum corpore una atque anima in cœlum translatum, indeque ad colloquium cum Christo habendum remissum ad tempus, post eodem reversum fuisse. Neque enim credibilis viderur tam brevi temporis momento duratura corporis demortui reassumptio, & ejusdem substantia rursus depositio. Aliquid non plane absimile de angelis quidem & Filio DEI in V. T. legitur, non item vero de hominibus defunctis. Nostræ sententiæ accedit Rabbinorum de Mose traditio, licet multis fabularum involucris vestita atque obducta, non tamen omnino vana aut falsa. Statuunt enim ipsi, teste in cap. I. Matth. Capello, Mosen jam non esse mortuum, sed DEO in cœlis ministrare וּבָא אָמַרְוּ עַתָּה מִשְׁתַּחַת רַבִּינוֹ לֹא מֵת אֶלָּא עַלְהָ וּמִשְׁמֶשׁ בְּסֶרוּם : Sic dixerunt Sapientes nostri: Moses magister noster, non est mortuus, sed ascendit et ministrat in excelsis, inquit Maimonides Praefat. in Talmud. Unde autem hoc ipsum hauserint Judæi, an ex Nov. Test. id didicerint cum aliis pluribus, an vero nuda Majorum traditione acceperint, quorum illud placet Capello, nunc non vacat inquirere. Illud saltim non videtur admodum probabile, quod Capellus putat, Judæos ex hoc ipso loco Matthæi verba quædam mutatos fuisse, ad exprimendam Mosis formam, qua eum prædictum offenderit angelus mortis. Sed hæc obiter & ὡς ἐν παρόδῳ.

§. XXV. Accedimus nunc ad Bis-Mortuos reveratales, quorum in sacris literis fit mentio. Suntque eorum plures, quam octo, e quibus tres Veteris Testamenti historiæ, reliquos vero Novi fœderis scriptores memorant. Primus omnium est filius viduæ Sareptanæ ab Elia propheta suscitatus, cuius mentio fit i. Reg. XVII. Sunt hic, qui assertere non dubitant cum Hebræis, fuisse hunc Jonam, prophetam & ipsum postea. Ita autor libri de mirabil. Scr. et Hieron.

Hieron. Præfat. in Jonam. Jonam autem filium Amithai vel Veri vel Veracis dictum ajunt, quod mater, viso filio ex mortuis resuscitato, prophetæ dixit : עַה הִרְעָתִי בֵּיאֶשׁ אֱלֹהִים אֲתַחֲרְבָּרוּיְהוּהָ Nunc cognovi, quod vir DEI sis, & verbum DEI in ore tuo veritas. Repugnat autem huic sententiæ partim temporum supputatio, partim aliæ textus circumstantiæ. Historia enim resuscitati a mortuis Sareptani dicitur contigisse sub initium regni Achabi, quod secundum Calvisii supputationem incidit in A. M. circiter 3023. Jonas vero vaticiniis claruisse dicitur sub Jero-beamo II. Rege Israelis, 2. Reg. XIV, 15. cuius Imperium cœpit. A. M. 3114. & licet excipi forte possit, textum allegatum non evincere expresse, quod vaticinum suum tum demum ediderit Jonas, cum ejus complementum jamjam instaret ; obstat tamen patriæ diversitas, quo minus idem sit cum nostro Jonas. Sareptanus enim ille fuit, quæ urbs Sidoniis vicina & extra Judæorum ditionem sita ; Ebræis עַד, Obad. v. 20. Græcis vero Σάρεπτα τῆς Σιδωνος, Luc. IV. v. 26. dicitur, Jonas vero se ipsum Hebræum profitetur. עָבֵרִי אַנְבֵּי inquit ipse Cap. I, 2. Reg. XIV, 25. dicitur fuisse de גַּתָּה הַפְּלִי, quæ civitas sita est in tribu Zabulon, ut ex Jos. XIX, 13. colligit Kimchi. Quod Arias Montanus statuit vocem עָבֵרִי non patronymicam, sed appellativam esse, nec Hebræum, sed transgressor significare, id neque in linguae sacræ recepto usu fundamentum habet sat simum, neque cum cæteri textus συναρθεία satis apte cohæret. Statuimus nos nomen resuscitati hujus hodie neminem nosse, & frustra hic quæri, quod scriptura tacuit, præsertim cum ad rem ipsam nomen parum, aut nihil conferat. Sufficit scire, filium hunc morbi vi extinctum, & vere mortuum, deinde autem ab Elia virtute divina in vitam revocatum esse.

§. XXVI. Extenuant hoc miraculum, qui filium viduæ Sareptanæ non vere mortuum fuisse, sed ejus tantum halitum defecisse statuunt cum Andelosenis apud Majemon,

C

Par. I.

Par. I. Mor. Nevoch. c. 42. Et sane probatione non indiget, tale quid accidere nonnunquam in morbis acutis, cuius rei exempla adduximus supra §. 9. Verum id hic accidisse negamus. Vere enim mortuum fuisse, textus ipsa verba probant, : **וַיְהִי תָלֵיו הַזֶק מָאוֹר עַד אֲשֶׁר לְאַנְוֹהָרָה בּוֹ נִשְׁמַתְתָּן** *Invaluit morbus ejus valde, donec non remansit in eo anima.* Nempe non debilitatæ, aut vi morbi saltem suspensæ sunt ad tempus animæ operationes, sed non remansit in eo anima; vere separatus a corpore suo spiritus fuit, quod nisi factum esset, quid attinuisset queri prophetam, quod D E V S interfecisset hospitæ suæ filium, Deumque deprecari, ut reverteretur anima pueri in interiora ejus, **תָשׁוּב - נַאֲנָפֵשׁ -** *de quibus, secundum hanc sententiam, nunquam exierat: Neque obstat Mosis Gordubensis, cognomento Ægyptii, objectio, qui (citante alicubi Drusio) parem adducit locum ex Dan. X, 17. ubi de se ipso Daniel :* **לَا נִשְׁעָרָה - בַּי :** *Anima non relicta est in me. Ubi sane ipsæ textus circumstantiæ, Daniele adhuc vivo & ipsomet loquente, phraseos hujus sententiam aliam suppeditant: notior quoque est vocis **נִשְׁמָה** apud Hebræos Homonymia, quam ut hic loci prolixe eam exponere opus sit. Videri potest Buxtorffius in Lexico voce **נִשְׁמָה** Taceo, quod verba orationis propheticæ supra citata non **נִשְׁמָה** solum, sed & **בְּ** corpore excessisse significant. Merito quoque hic rejicimus glossam R. Levi Ben Gerson, qui, ductus forte verbis v. 22. *Eliam prius explorasse tradit vim animæ residuum in viseribus, ut corde, jecore, stomacho &c. & hac demum cognito orasse ad Deum.* Verum quum illud fundamentum sit nullum, facile cuvis patet textum insipienti penitus. Quicquid illud sit, quod Elias ter incubuerit pueri, eoque calorem nativum visus sit, aliquo modo revocare atque excitare velle, id sane non probat, animam corpori suo etiamnum extitisse præsentem. Notum est, Deum in Vet. non minus, quam in Nov. Test. quando dona sua ad prophetarum aut apostolorum preces aliis*

aliis contulit, usum nonnunquam symbolis aliquibus extensis, (quæ & ipse Christus aliquoties adhibuit) magis ut symbola ista significant vim agentem quam ut ipsa aliquid agerent. Sed in hunc scopum plura venient dicenda mox, contra *anonymum autorem scripti perniciosissimi de Libertate Philosophandi.*

§. XXVII. Succedit nunc alter, cuius in Vet. libris mentio fit, resuscitatus ex mortuis ab Eliæ successore & discipulo Eliseo, hospitæ itidem propheticæ filius : habetur ejus historia 2. Reg. IX, 26. ignoraturque & hujus nomen, solaque traditur patri Sunem. Matrem ejus fuisse sororem Abisag Sunamitidis, quæ Dividi seni oblata est, tradit R. Salomon; parum tamen probabiliter secundum temporum rationem, cum a morte Davidis ad Eliseum LXXX. minimum anni incesserint. Cæterum ausus est & hic diabolus de suo loqui, hoc est, calumniari mentiriique adversus Deum. Nam & hunc vere mortuum esse negant nonnulli *ex τοις αυτοῖς μέρεσι.* Prodiit eorum unus, sed *anonymus in Tract. de Libert. Philosophandi c. VI.* Qui ita : *Ut Elisa, inquit puerum, qui mortuus credebatur, excitaret, aliquoties puero incubere debuit, dones prius incaluerit, & postea oculos aperuerit.* Ut penitus noscamus, unde hæc fluant, ipsam hominis hypothesin proprius contemplari juvabit : *Absolute, ait ibidem concludimus, omnia, quæ in scriptura vere narrantur contigisse, ea secundum leges naturæ ut omnia necessario contingisse, & si quid reperiatur, quod apodictice demonstrari potest, legibus naturæ repugnare, aut ex iis consequi non potuisse, plane credendum id a sacrilegis hominibus sacris literis adjectum fuisse quicquid enim contra naturam est, id contra rationem; & quod contra rationem id absurdum est, ac proinde etiam refutandum.* Nempe is finis est, ad quem manibus pedibusque obnixe tendit hæc Helena, ob quem certat, ut rationi in scripturam dominium afferat, quo jure, quaque injuria. Sed omnia, quæ hic continentur absurda nunc perseQUI non vacat. Illud saltem sufficiet indicasse, quando

C 2

ex

ex eo, quod Elisa incubuit puero, colligit, eum hoc quasi fomento refocillatum in vitam rediisse, falli eum insigniter. Indicavimus superiori thesi eiusmodi actuum symbolorum usum, suntque in sacris literis non infrequentia eorundem exempla. Ita Exod. IX, 10. quando Moses favillam in aerem spargit, Aegyptii ulceribus infestantur, quando scipionem cœlum versus extendit, jam grandine & fulguribus omnia miscentur, jam densissimo tenebrarum chao omnia sepeliuntur. Quæ sane omnia cum (quod afferere, sed sine probatione conatur anonymous) tantorum effectuum causæ physicæ esse minime possint, necessario, nisi blasphemie atque impie ea negare velimus, pro miraculis, rationi non contrariis, sed eadem superioribus ipse sanæ rationis ductu agnoscere cogemur. Ita, quando idem Elisæus sal projecit in profluentem, eaque ratione sterilitatem atque insalubritatem scaturiginis sustulit, non facile crediderim, fore quenquam mentis usque adeo stupidæ, ut sal illud physicam salubritatis fertilitatisque causam credat. Alioqui enim non deessent forte nec loca, quæ hoc indigerent remedio tam paribili, nec prophetasti, qui exinde sanctitatis sibi famam aucuparentur. Pari modo quis dixerit, sputum illud cœci oculos aperuisse, quod Christus ipsis illevit, Joh. IX, 6. nempe tanquam causam physicam, sine accedente vi extraordinaria atque omnipotenti? Sane actus illi perinde se habent ad effectus illos, ut voces, quibus aliquando usus est Christus, ut καθαρίζει, Marc. I, 41. διαβοήθητι, (ἐθ-Φαδα) Marc. VII, 34. (ἐγερανῆμι) Luc. V, 24. His enim vocibus magicam aliquam ad effectus illos producendos vim tribuere, ἀτωτον sane est. Accedit huc, quod resuscitatio hujus pueri i. Reg. VIII, 4. referatur expresse inter עלייש אלה שְׁחַנְדָּוְלָה אֲשֶׁר seu magna illa atque insignia facta, quæ fecit Elisa, quod procul dubio absurdum esset, si res hæc ex causis physicis contigisset. Stat itaque firmo talo, mortuum & hunc revera, & miraculose resuscitatum fuisse.

§. XXVIII.

§. XXVIII. Ultimus, qui in V. T. refertur resuscitatus, anonymous iterum est, sed talis, de quo, an vere fuerit mortuus, nullus pene dubitandi relictus est locus. Is enim jam sepulturæ proximus, imo sepulchro mandandus, cum, ingruentibus Syrorum copiis, vespillones destinatum ipsi sepulturæ locum non possent attingere, ab iisdem proxime obvio, eique Elisæi sepulchro injectus, ubi prophetæ ossa contigit, revixit, 2. Reg. XIII, 21. Litigant hic satis operose, sed præter necessitatem, Rabbini, quid hominis hic fuerit resuscitatus? Placet aliquibus, & in his Kimchio, fuisse hunc virum justum & pium, dictum סָלֵל Sallum, maritum Huldæ prophetissæ, (cujus mentio habetur 2. Par. XXXIV. v. 23) & egressum sepulchro, rediisse domum, & genuisse quoque filium נְכָנָה dictum. Alii contra sentiunt fuisse eum impium atque indignum, qui juxta prophetæ ossa cubaret, inde sepulchro rursus egressum, statim concidisse, alioque loco sepultum fuisse.

§. XXIX. Amplectuntur hanc Judæorum glossam, tanquam scenæ suæ pessime servientem, Pontificii, inde que sanctorum reliquiis cultum aliquem afferere nituntur, quippe quem DEVS ipse tanto miraculo edito requisiverit. Verum si maxime demus, rem ita, nugantur Hebræi, gestam, exsculpi aliud nihil poterit, quam non debere contumeliose atque irreverenter tractari SS. λεψανα, quo de neque nostrum quisquam dubitat. Quid? quod aptissime argumentum retorquet noster Chemnitius in Exam. Concil. Trid. & ab Elisæi exemplo concludit, sepulturæ mandanda sanctorum corpora, non vulgi venerationi atque adorationi exponenda. Sed nec dum huc ventum est, ut necessum sit has Judæorum traditiones recipere. Ut enim prior quoad nominis aliasque circumstantias plus æquo curiosa sine fundamento sufficienti, ita posterior nullo modo videtur probabilis, cum in S. S. non extet exemplum alioquin ullum resuscitati ex mortuis damnati, quicquid sit de illis, quos Pontificii

tificii fingunt, parparum suorum meritis atque miraculis ab inferis reductos.

§. XXX. Sed hæc hactenus de illis, quorum mentio sit in Veteri Testamento, unum non pigebit addidisse: Hornium nempe conjicere, sepeliendum illum, eundem esse cum Gentilium Eride Armenio, de quo *Plato X. de Republ. & Eusebio IX. de Præp. XXXV.* Non equidem negari potest, multa ejusmodi Gentiles ex sacris literis, sive fama etiam ab ecclesia Judaica emanante hausisse, & postea suis involuta fabulis posteritati tradidisse; sed quæ hic Hornius argumenta addit, vix videntur omne ferre punctum. Ait enim fuisse illum militem Syrum. Cum autem Syria dicatur Aram, inde Græcos fecisse Armenium Primum, militem eum dicit, sed sine textus sacri autoritate: deinde Syrum etiam præter sacri codicis fidem juxta illum. Ebræus enim potius fuisse videtur, & de illa gente, quam tum persequebantur Syri seu Aramæi. Conf. v. 19. dict. cap. XIII. & capp. seqq.

§. XXXI. Pergimus ad Novum Testamentum, & suscitos ejus tempore a Christo & apostolis intuemur. Inter illos, qui a Christo in vitam reducti sunt, quosdam quasi gradus observat ex Nysseno Gerhardus: *Primo, inquit, anno excitavit filiam Jairi modo defunctam, neque dum domo ad sepulturam elatam. Secundo anno excitavit filium viduæ in Nain, qui jamdum ad sepulchrum deferebatur; tertio anno resuscitavit Lazarum, sepulchro jamdum illatum, & ante quatriduum mortuum; tandem etiam proprium corpus divina virtute ex mortuis resuscitavit, quod est miraculorum omnium maximum & divinissimum, ut nos in fide resurrectionis confirmaret.* Hæc illi.

§. XXXII. Primum itaque resuscitata est filia Jairi, cuius historia habetur Matth. IX, 18. Marc. V, 22. Luc. VIII, 41. Posset moveri dubium, fueritne puella dicta vere mortua, cum Christus ipse dicat: τὸν ωμὸν εἰς αἴρειν, ἀλλὰ καθένειν, *Puella non est mortua, sed dormit.* Respondemus nos; dormivisse puellam Christo, mortuam fuisse hominibus. Ni mirum cum impossibile esset, humana ope aut virtute suscitare

tare defunctam, Christus divina, qua pollebat, virtute æque facile suscitare eam poterat, ac homo hominem alium dormientem. Quem hic εὐφημισμὸν quærit Grotius ad Matth. IX, v. 24. nos non agnoscimus. Notum est, quid gentiles verborum conquissiverint ad molliter velandum triste illud & πάτερνον Φοβερῶν Φοβερότατον mortis nomen, qua de re videri præter cæteros potest Theologus meritissimus, ὁ μακαρίτης Dilherrus, Præceptor noster semper venerandus, Lib. I. Elect. cap. XVI. & Tom. I. Dissert. Philolog. Disput. XV. de Antiquo Ritu funerum. Verum alio longe sensu atque scopo Gentiles suos εὐφημισμὸς usurparunt, quam Christiani; illi ne mortis recordari cogerentur, quam, sine fiducia alterius vitæ existentibus, horribilem esse necesse erat; hi autem, ut mortis terminum, resurrectionem subinde in memoriam sibi revocarent, atque ita mortis etiam desiderium ultro excitarent, somnum dicebant mortem. Mortuos dormientes appellat scripturæ veracissima consuetudo, ut, cum dormientes audimus evigilaturos, minime desperemus, inquit alicubi Augustinus. Verum hic alia mens Christi, uti diximus. Respondent tamen phrasí cæteri Christi actus, quibus in resuscitatione hujus puellæ usus est, ut: quod vocaverit eam, quod manu apprehenderit, quo fere modo dormientem excitare solemus. Alioqui vere mortuam fuisse puellam sat probat textus aliquoties, & inter cætera Lucas c. IX. v. ult. quando ait: καὶ ἐπέστρεψε τὸ πνεῦμα ἀυτῆς, ἐξ reversa est anima ejus. Si reversa, ego corpore prius excesserat. Simili argumento usi sumus etiam superius in historia Sareptani ex mortuis resuscitati.

§. XXXIII. Abusus est præter alios hoc Christi dicto etiam *anonymus ille Psychicus de Stat. Anim. Separ.* illudque ad confirmanda sua delitia detorquere conatus est pag. 149. dicti tract. Nempe cum Christus ait, Non mortua est puella, sed dormit, exponit ipse, non mortua est quoad animam, ita ut anima interierit, sed dormit. Sed & textus sibi repugnat συράφαι, & ipsem suæ cædit vineta. Quis enim credat,

τὸ γένος

*τὸν δὲ αὐτὸν ἀλλὰ καθένας, Christum sic accepisse, cum
expresse dicantur spectatores εἰδόντες τὸν αὐτόν;* neque
credibile est, quod quidem asserit Grotius, ad Matth. IX.
domum hujus archisynagogi fuisse Sadducæorum opinioni
addictam, alioqui vix unquam aliquid de filiæ resuscitatione
sperare ausus esset Jairus. Deinde hæc ipsa expositio, quam
huc infert Psychicus, ex propriis ipsius verbis incongrua esse
convincitur; quandoquidem enim illæ animæ, (ut ipse ait p.c.)
*Deo vivant, qui in iis suas operationes habere pergit, quas illæ
etiam, licet omnium sensibilium incapaces, in se tamen admittant,
iisque tanquam vivens aliquod afficiantur;* quis credat has ani-
mas, tum maxime operantes, vocari apte posse dormientes?
ἄτοπον! Rem omnem breviter & accurate complexus est
B. Dannhawerus Hodosoph. Phæn. VIII. p. m. 629. *Puella,*
ait, *non fuit mortua, sed vixit Christo ac Iairo in fide, aestimatio-*
ne vera, Marc. V. 39. *in simili, extincta in lychno flamma, cum*
statim reaccenditur, physice quidem extincta est, non tamen exi-
stimator extincta: neque ideo improprietale est, non tamen aesti-
matione tale est, nisi ergo homo, justitia Christi imputata justus im-
proprius dicatur justus. Hactenus B. Dannhawerus.

§. XXXIV. Secundo loco excitavit Christus filium
viduæ civitate Nain, de quo Lucas cap. VII, 11. nec habetur
hæc historia apud alium præterea evangelistarum, quod ta-
men ipsum veritati ejus nihil derogat. Minus de eo dubitari
potest, fueritne revera mortuus, cum historia evangelica
palam testetur, collocatum jam tum in feretro & sepulchro
inferendum fuisse, nisi insperato Christus occurisset, &
Iugentis viduæ misertus juvenem vitæ restituisset.

§. XXXV. Succedit porro Lazarus Bethaniensis, Ma-
riæ & Marthæ frater, Christo, dum viveret in terris, eximie
charus. Prolixe ejus historiam texit Johannes cap. XI. &
quidem solus. Contenti enim cæteri evangelistæ vel uno
miraculi adeo illustris exemplo poterant esse, ad denon-
strandam piis mentibus Christi divinitatem, nihil profecturi
apud obstinatos & incredulos, si vel maxime plura junxisset.

Conje-

Conjectura est Grotii in h. I. tacuisse ideo evangelistas hoc miraculum, quod nossent paratas Lazaro ob id a Judæis insidias, Joh. XII, 10. Johannem vero, qui Evangelium suum post cæteros demum scripsérat, narrationem illam libere potuisse inserere suæ historiæ, erecto iam per mortem iteratam Judeorum sævitiae atque invidiæ Lazaro. Quod nos suo loco relinquimus.

§. XXXVI. Quod ad rem ipsam attinet, Quod Christus v. 11. de Lazari somno dicit, id exponendum est juxta ea, quæ diximus supra §. 31. de filia Jairi, & ut ipse suppeditat textus præsens v. 13. non de κοιμήσει τὸῦ πνεύ, τὸῦ δανάτου. Monemus hic & illud, contra anonymi citatam superius somni explanationem facere vers. 14. cap. præsentis: τότε εἶπεν ἀυτοῖς οἱ ινσῆς ωρρησίᾳ λάχανος ἀπέθανεν. Unde satis patet priorem de somno phrasin intelligendam improprie, & κατὰ ωραιαν, conf. Joh. XIIIX. ubi hæc inter ωρρησίαν & ωραιαν, distinctio fundamentum habet. Illud magis expositione videtur indigere, quod Christus dicit v. 4. ἀυτὴν ή ἀθένεια δὲ εἴσι πρὸς θάνατον Morbus hic non est ad mortem, quæ verba, si crude accipientur, illi, qui secutus est eventui omnino contraria sunt. Morbum enim istum mors consecuta est vera, & talis, quæ cadaver exanime sepultura indigum, & post quatriduum etiam fœtidum reddidit, quemadmodum canit Prudentius in Enchirid. quando *apparuit*

- - *Scissum fractis foribus monumentum.*

Unde putrescentis redierunt membra sepulti.

Scilicet fuit omnino morbus ille ad mortem terminative, (licet non ultimate) sed non idem ad mansionem in morte ordinariam & conservatam, ita ut Lazarus quieverit deinde in sepulchro usque ad diem extremum. Potior autem hujus morbi finis fuit gloria Dei, in quam ultimo terminabatur, cum virtute miraculosa, extraordinaria & plane divina Lazarus a morte reductus, atque ita multorum in Christum fides confirmata partim, partim noviter accensa fuit, v. 45. adeo quidem, ut hostes ipsi, alioqui pertinacissimi, in

D

consci-

conscientia convicti, miraculorum divinitatem agnoscere cogerentur, vers. 47. & præter blasphemias atque minas, quod nascenti evangelio opponerent, nihil habuerint. Ita Lazari morbus non tam ad mortem, quam ad Dei gloriam tendit.

§. XXXVII. Tam illustre autem hoc Lazari resuscitati miraculum visum est veteribus, ut ejus historiam in locis sacris frequentissime, ad excitandam resurrectionis venturæ memoriam, depingi curaverint. Et notatu dignum est, quod referunt autores Romæ subter Lib. VI. cap. XL. factum plerumque Lazari simulacrum, pueruli forma, cuius rei causam ipsi reddunt his verbis: *Jure optimo post adeptum resurrectionis beneficium, pueri effigiem exhibens, pictorum manus describitur, cuius plane nomen recentis vita privilegio auctor, apud orthodoxos Patres fortitus est.* Cæterum quæ post resurrectionem Lazari a morte facta fuerint, non satis constat. Vixisse eum post XXX. annos tradit Epiphanius Hæres. LXVII. Pontificiorum nonnulli tradunt in Galliam eum venisse, atque ibi etiam obiisse. Verum quid hæc traditio solidi creper, ostendit citatus a nobis etiam supra Theologus Parisiensis, celeberrimus *Johannes Launoyus* in variis suis de commentitio Lazari & Maximini, Magdalene & Marthæ in provinciam appulsi, opusculis; ubi ab initio statim probat a tempore Christi ad A. usque M. a Græcis universim & Latinis traditum esse, Lazarum, Magdalenam & Martham in Oriente obiisse. Sufficiant hæc de iis, quos Christum resuscitasse tradunt evangelistæ, parciores sane multo hac in re recentioribus martyrologiorum scriptoribus, qui resuscitatos ex mortuis sanctis suis magno numero & cumulo liberalissime tribuunt.

§. XXXVIII. Supersunt duo adhuc resuscitatorum ab apostolis exempla, quorum prius describitur Actor. IX, 36. nempe Tabitha, mulier insigniter pia, $\tau\lambda\eta\eta\epsilon\varsigma \alpha\gamma\alpha\theta\omega\epsilon\gamma\omega\pi\eta\mu\sigma\sigma\omega\pi$, $\tau\pi\pi\alpha\alpha$. Hæc cum esset defuncta, pro more veterum, lauta, & deinceps in superiori cœnaculo tan-

tantisper deposita fuit, donec fideliū, & præcipue viduārum, in quas benignitatem suam vivens exercuerat Tabitha, monitis accersitus Petrus, precibus ad Christum fusis eam in vitam revocavit.

§. XXXIX. Ultimo loco occurrit Eutychus Actor. XX, 9. qui, cum Paulum in multam usque noctem concionantem audisset, somnoque obrutus ex summis ædibus delapsus, sublatus esset mortuus, a Paulo in vitam revocatus fuit. Oritur hic quæstio, cum cit v. 9. expresse dicatur de Eutychio ἡρὸν νεκρός, Paulus autem v. seq. dicat: οὐ ψυχὴ αὐτῷ εἰ αὐτῷ εἴσιν, quomodo hæc invicem convenient? Grotius in locum præsentem verba Pauli ita exponit: Jam, dum loquor, vita ei redit. Nec multo aliter Gerhardus. L. de Morte §. 68. Paulus, ait, de Eutycho dicit, anima ejus est in ipso, non quod Eutychus revera non fuerit mortuus, sed quia anima ad preces Pauli in pristinum domicilium mox erat reversura. B. D. Dannhauerus vero in Hodosophia proprie verba Paulli intelligit, & solutam in eo corporis & animæ unionem, adeoque Eutychum revera fuisse mortuum, animam tamen in corpore adhuc fuisse, non informando, sed assistendo, statuit. Ultram amplectamur sententiam, res ipsa salva erit: utraque enim vere mortuum & miraculose resuscitatum concedit Eutychum.

§. XL. Atque hi quidem sunt Bis-Mortui, quos tales esse certo & infallibiliter novimus, sacrarum literarum persuasi autoritate: præter hos an qui sint alii, a Christo, apostolis & apostolicis viris resuscitati, ut non negabimus, ita tantum nobis non sumemus, ut de re adeo incerta & dubia certi quid definiamus. Si qui tamen sunt, idem de illis, quod de nostris, statuendum fuerit.

§. XLI. Quæruntur jam de Bis-Mortuis hisce communiter aliqua curiose magis, quam necessario, aut etiam utiliter. Disputant Canonistæ, an talis sit in integrum restituendus? Sed hoc eum nostri non sit fori, nos Jctis relinqueremus. Quærunt alii alia. Nos id unum considerabimus,

mus, quod a multis quæri solet, quinam harum animarum separationis tempore status, qui fuerit locus? Est sane & hæc ipsa quæstio in se supervacanea, possetque sufficere pie eruditis, scire, quod sint animæ ejusmodi in manu DEI, cui morientes pii spiritum suum commendant. Certe eam inter curiosas & tales quæ docte ignorantur, refert *Lorinus in Act. XX, 10.* *D. Sebast. Niemann. in Dissert. de distinctionis Pontif. inferno classibus. c. III. §. 2.* *Hackspanius Nott. ad 2. Reg. XIII, 21.* *B. D. Dannhauwerus in Postill. German. alii-que.* Sed cum non quieverit multorum procax industria & scrupulum inde sæpe moverit piis mentibus, accedatque adversariorum ad hæc exempla provocatio, cum nos ex sacris literis duo tantum post hanc vitam Ψυχοδιχεῖα dari probamus: nos ut his satisfaciamus pro viribus, id ostendere conabimur: Si maxime locum, in quo fuerint animæ, determinare atque invictis argumentis probare non valeamus; inde tamen tertium aliquod Ψυχοδιχεῖου nullo modo posse excupi.

§. XLII. Difficile autem videtur certi aliquid investigare, cum ipsi, qui resuscitati sunt, nihil de statu intermedio retulerit, quantum quidem in scripturis reperimus, aut etiam referre forte nihil potuerint. Statuit ita *M. Anton. de Dom. Lib. Republ. Eccles. cap. VIII. §. 94.* Quid, inquit, narrare potuerunt, nisi fortasse per modum somni cum in corpore rursus utendum fuerit phantasmatibus; quæ vero extra corpus intellexerunt in phantasmatibus non servantur. Non longe inde abit sententia Lutheri Comment. ad Gen. XLII. fol. 114. *Resuscitati a Christo nihil potuerunt testari, quam se dormivisse & decubuisse in lecto, & servatos esse in sinu Abrahæ, ut nunc in sinu Christi servantur.* Eodem recidunt, quæ habet *Museus Disp. I. de Anim. separ. habita Witteb. anno 1661. 47.* Quamvis ille etiamnum dubitari posse afferat, annon aliquid de statu alterius vitæ retulerint resuscitati illi, eo quod ab autoritate negativa hac in parte non valeat consequentia. Quicquid hujus sit, nobis non videtur probabile,

bile, eos aliquid retulisse, non ob adductam a M. Anton. de Domin. rationem de diverso intelligenti modo, sed ob Pauli autoritatem, qui id, quod in tertio cœlo audiverat, vocat ἀρρητα ρήματα, ἀπὸ εἰχόν ἀρθρώσω λαλῆσαι, z. ad Cor. XII, 4.

§. XLIII. Hinc merito inter nugas atque aniles monachorum fabulas reputamus putidissima Pontificiorum commenta, quæ de aliquibus referunt post mortem reversis, & mirabilia multa de statu alterius vitæ renunciantibus. Est exemplum ejus generis apud Bapt. Fulgosum Lib. I. factorum dictorumque memorab. cap. VI. de Curina quodam, per errorem spirituum, judicii ministrorum, ad tribunal raptato, cum illi alium ejusdem nominis fabrum ferrarium accersere debuissent. Hinc Curinam istum, ait Fulgosus, postea revixisse, narrasseque, quæ interea viderit, fabrum autem illum ferrarium defunctum esse. Paria ex Gregorii dialogis (quorum fidem & autoritatem ostenderunt Robertus Cucus in Censura sua p. 413. & seqq. & Rivetus Lib. IV. Crit. S. cap. XXIX. vapulantes ideo Labbeo Nott. ad Ballarm. de Script. Eccles. licet dissimulet, quid hac de re sentiant Possevinus in appar. & Sixtus Senensis Bibl. S. lib. IV. p. m. 294. mutato vero Curinæ nomine in Stephani, refert Bellarminus apud Dorscheum, Theol. Zachar. Tom. l. c. VII. Sect. III. §. 102. & ridicule addit; *Hæc non fieri a spiritibus istis vero errore, sed ut per istum quasi errorem, qui mortuus fuerat, revivisceret, & narraret viventibus tormenta, &c.* Hæc ille. At hunc tormenta inferorum hominibus narrandi modum DEO displicere aperte testatur historia epulonis. Luc. XVI. qui mortui in hunc finem resuscitationem petens repulsam tulit & ad verbum DEI in scriptis prophetarum & Mosis remissus est, unde haurire tantum, quantum satis est, possint vivi. Regerit hic Bisselius Jesuita Exempl. Trag. VII. pag. 199. *Non obtinuit istud epulo dives, nec missus est Lazarus a mortuis ad vivos: non, quod missiones tales aut fieri non possent, aut non vere quandoque realiterque fierent;*

fierent; sed quod illis antiquæ legis temporibus aliter plerumque divino consilio voluntatique visum esset. Verum quis hic non videt desperatae causæ frustaneum effugium? Si enim in N. T. hoc fieri potuit, imo factum saepius est, cur non itidem in Veteri? DEO, inquit, *aliter visum*. At unde hæc DEI voluntas probabitur in Nov. Test. mutata? Nos certe tamdiu eandem credemus perstitisse, donec aliud nobis argumentis idoneis, & ex sacris literis desumptis, ostensum fuerit. Sed hæc obiter.

§. XLIV. Revertimur ad rem ipsam, & quinam animarum talium separatarum status locusque fuerit, inquirimus. Et sane si sententias omnes de animarum post mortem loco & receptaculo spectamus, tot se sententiarum offerunt divertia, ut numerum etiam eorum inire sit admodum difficile. Occurrunt (1) illi, qui cum Epicuraeorum grege una cum corpore etiam animam interire statuunt. Neque vero opinio, quantumvis adeo profana apud Gentiles solum, (ut Aristoxenem Musicum, cuius meminit Cicero *i. Tusculan.*) invaluit, sed & in ipsa ecclesia Dei & Veteris & Novi Testamenti fautores reperit. Ita Sadducæi a Christo propterea refutati, Matth. XXII. Ita Thnetopsychitæ heretici, orti seculo post natum Christum VII, & ante hos Arabiani seculo III. qui docuerunt, τὰς ψυχὰς συνδιαφθείρειν τοῖς σώμασι καὶ ἀναβιώσειν σὺν αὐτοῖς *Animas interire cum corporibus, & cum iisdem rursum vivificari.* Videri de iis possunt Eusebius lib. VI. cap. XXXI. Augustinus de heresibus ad *Quod vult Deum heres.* LXXXIII. Damascen. lib. de Heres. Disputavit adversus eos Origenes, eosque ad palinodiam adegit, teste Eusebio l. d. c. XXXVI. & Niceph. lib. V. cap. 23. Eandem quoque heres in profitentur theses editæ Cracoviæ anno superioris seculi XXVIII. Negamus (dicitur ibi) aliquam animam post mortem manere, sed illud dicimus excogitatum ab antichristo ad stabiliendam suam culinam per fictum purgatorium & invocationem sanctorum. Pudet equidem alioqui Photinianos aperte profiteri hanc sententiam (præsertim de anima-

animabus piorum salvandis) tantopere Christianis omnibus abominabilem suo merito, sed cum illi omni animæ post separationem a corpore motum omnem & sensum, intellectum, memoriam, aliasque animæ facultates negent, & præterea etiam dicta scripturæ ejusmodi nobis objiciant, quæ corporis pariter & animæ interitum præ se ferre videntur, (quale est in primis illud Matth. X, 6.) eos etiam dici posse animæ immortalitatem negare censet B. Hulsemannus in *Exposit. Ms. Art. de Statu Anim. separat. & reduct.* Horum autem φλυαρίας refutavit B. Gerhardus Loc. de Morte §. 149. & seqq. Nos hic id unum ex Hulsemanno, loco modo laudato addimus: *In loco supra adducio Matth. X, 6.* τὸ ἀπολῦτα, non referendum esse ad τὸ εἶναι animæ sed ad τὸ οὐ εἶναι, quo pacto etiam diaboli dicuntur perdi, quod certe non de eorum essentiali annihilatione, sed cruciatu saltem intelligendum esse, cuivis facile patet. *Vid. 2. Petr. II, 1. 2. 3. 7. Apoc. XVII, 18. 19. Ep. Jud. v. 5. Iac. IV, 12. Matth. XXV, 41.*

§. XLV. Hæc de iis, qui immortalitatem animæ negarunt, atque adeo statuere hic cogerentur, nostros vel vera non esse mortuos, vel & animam & corpus una resuscitata fuisse. Notandum autem, imputatam quibusdam de mortalitate animæ sententiam præter verum, quod loc. cit. notavit B. Hulsemann. Ita Origeni hæc sententia, sed falso, tribuitur ideo, quia spiritibus corpora etiam finxit, quod ostendit Eusebius Hist. Lib. VI. cap. XXXVI. Pari modo Luciferianis affectum est, credisse eos animam mortalem, quod dicerent eam ex transfusione generari, referente Augustino de Hæref. cap. 81.

§. XLVI. Credimus nos, sacrarum literarum secuti autoritatem, animam post corpus superstitem degere, quod quidem ipsum nobiscum plurimi & confessi sunt, & confitentur etiamnum, non magis tamen inter se concordes, quam vel Philosophi, vel horologia. (ut ait Seneca.) Ita quidam statuebant apud veteres, animas post mortem circa corpus aliquandiu desidere, & hospitium vetus, licet non

non inhabitare amplius, certe ægre relinquere, atque ita deinceps per morarum spacia in loca alia atque alia devehi atque deportari, donec fixam duraturam perpetuo sedem sortiantur. Et videntur ab hoc Gentilium delirio (quod mortuos conclamandi apud eos ritum peperit) aliquid mutuati otiosi quidam & male feriati monachi, qui animas defunctorum, circa corporum suorum sepulchra vagabundas atque errantes, populo simplici persuadere conati sunt. Et, quod mireris, sunt in hac sententia Jesuitæ *Conimbricenses*, qui *Disp. VI. de Anim. separ. artic. XI.* statuunt: *Animas hominum post mortem ad tempus etiam in corporibus remanere, etsi non informent, idque non solum extraordinaria DEI potentia in uno atque altero exemplo fieri posse, sed semper & in omnium hominum morte naturaliter accidere.* Quibus consentit *Gregor. de Valent. Exam. Myst. Calvin. Lib. II. cap. VIII.* Verum non fuisse tam propinquam corpori suo defunctorum nostrorum animam (si tamen secundum nonnullos Eutychum excipias,) non solum ex Veteris Test. sed & Nov. Test. historiis patet, ubi subinde dicitur anima reverti (בשׁוּ & ἐπέστρεψεν) & bene notat ad *Luc. VIII, 53.* Grotius: *Provide hoc* (ἐπέστρεψε adjecit Lucas, *ut obiter doceret, animam humanam non esse ὑπάσιν corporis, nec aliquid, quod cum corpore intereat, sed αὐτοῶσατον τι, quod post exitum vitae mortalis alibi est, quam ubi corpus. Id enim docet vox ἐπέστρεψεν.*

§. XVII. Consulto hic prætermittimus de animarum loco post mortem Gentilium vanissima somnia, quæ ex ipsis etiam saniores nonnulli risere. Quæ enim de campis Elysiis, de inferni regia, & cymba Charontis, Cerbero, Lethe & Styge, apud poetas, & in primis Senecam in *Tragœd. leguntur*, ea recitasse est refutasse. Nec vacat Platonicorum de communi ψυχοδοχείῳ sententiam excutere, in quod ille animas post mortem reduxit postliminio. Ad stipulati illi sunt Judæi, dum simile aliquod Goph פָּגְד finxerunt apud *Pokockium Notis in Portam Mosis R. Maimon.* & præter

præter eos Bragmanes, quod videre est apud Palladium Σ
Ambrosium de Bragmanibus, quod edidit Bissaeus p. 22. 24. & 70.
 denique etiam novissime sententiam hanc Platonis recoxit
 & interpolavit Sandius in *Tract. de Orig. An human.* Nec
 prolixè immorabimur Pythagoræum tantopere decantatae
 $\muετεμψυχώσει$, quam tamen Philosopho illi injuria affingi
 propare satagit Mornæus de *Verit. Relig. Christianæ, cap. XIV.*
 Videri potest Platonis sententia Ursinus in *Tract. German.* vom
 Zustand der Gläubigen Seelen, *Lib. III. cap. V. seqq.* ubi ostendit,
 quantum Platoni sit propinquus Origenes. De Pytha-
 goræorum vero opinione *idem l. c. IV.* & $\piολυμαθεσας$
Spizelius, Fautor & Praeceptor noster omni observantiæ cultu
venerandus, in Tractatu suo de Re Lit. Sinensium Sect. XIII.
 Ubi vanissimæ hujus opinionis apud varias gentes originem
 & incrementa prolixè atque erudite deducit.

§. XLVIII. Non majoris momenti sunt Turcarum hac
 de re placita, ridicula sane & vel pueris incredibilia, quæ
 prolixè refert citatus modo Pokockius *l. c. cap. VII.* Judæos
 quod attinet, sunt illi admodum inter se discordes; quod
 videre est in *Buxtorffii Synag. Jud. cap. XLIX.* Apud Galatinum
 vero de Arcanis Cathol. Verit. (& quam ille fidelissime secu-
 tus est Jof. de Volsen in pug. fide Part. III. Dist. C. II. VIII.)
 communis Judæis quam plurimis sententia dicitur fuisse,
 mortuos omnes descendisse & etiamnum descendere in in-
 fernum, quam illi varie distinguunt, ibique aliquandiu mo-
 ratos demum judicari, an digni sint vita futuri seculi an
 vero præcipitandi in הַהִירָת שָׁא seu *infernum infe-*
riorem, & damnatorum receptaculum.

§. XLIX. Fuerunt inter Christianos omni pene ævo,
 qui simile aliquid statuerunt, si non per omnia, saltem quoad
 plura sententia ejus capita. Referamus nos huc illos omnes,
 qui, animas quascunque ante diem extremum non videre
 Deum, sed asservari in custodia quasi aut certo loco, qui di-
 stinctus sit a cœlo beatorum, ibique quiescere otiose, &
 resurrectionem corporum suorum, atque cum iisdem
 redunctionem expectare, asserunt. Etsi enim horum qui-

E

dam

dam, quos mox nominabimus, Ψυχοδοχῶν illud paradisum, alii sinum Abrahæ, alii (cit. Comar. loco sœpe cit. p. 180.) locum refrigerii, alii aliter appellant; omnes tamen eo tendunt, ut locum istum non gaudii æterni capacem, sed talem afferant, qui custodiæ potius, quam cœnaculi nuptialis similis sit. Videri possunt, quos allegavit ibi Comarinus & Montacutius Orig. Ecclef. Tom. Part. II. p. 417. & seqq. quam autem mature hæc opinio invaluerit, & quos habuerit assertores, per secula invicem succendentia, patet ex Sixto Senensi Libr. VI. Bibl. S. Annot. CCCXLV. p. m. 714. ubi eos allegat, qui sententiæ huic fuere addicti. Adducit autem hos secundum temporum seriem locatos: Jacobum Apostolum in Liturg. div. Sacrificii, Irenæum, Justinum Martyrem, Tertullianum, Clemensem Rom. Origenem, Lactantium, Victorinum, Martyr. Pitabionensem, Prudentium, Ambrosium, Chrysostomum, Autorem operis imperf. in Matth. Augustinum, Theodoreum, Aretam Cæsareæ Episcopum, Oceumenium, Theophylactum, Euthymium Zigabenum, & denique Johann. XXII. Pont. Rom. Audacius loquuntur Remonstrantes, qui huic sententiæ omnes ante annum Christi CD. patres assensum præbuisse scribunt, Apol. c. XIX. Addi potest supra citatis a Sixto Senensi autoribus etiam Hieronymus in c. IX. Zachariæ & Ep. III ad Heliodor. de morte Nepotiani cit. Montacut. Pr. Ecclef. Part. II. p. 418. Videri etiam possunt Antiquiss. Eccl. Excel. Dn. D. Præsidis passim. & in primis Sec. II. art. V. §. 10. Sec. III. Art. I. §. 38. art. V. §. 13. & Art. VII. §. 7a. Ursinus vom Zustand der Gläubigen Seelen, L. 2. p. 92. 93.

§. L. Damnata est hæc sententia in Anabaptistis, & dudum in Fraticellis, quorum autor Hermannus, quidam Italus, jussu Bonif. VIII. Ferrariæ exhumatus fuit & crematus, teste Osiandro Cent. XIII. lib. IV. cap. IX. Sentiant quoque non absimile Photinianorum nonnulli; & non longe inde abeunt Græci, qui, et si purgatorium negent, pro defunctis tamen intercedunt, ut tolerabiliorem nanciscantur locum, teste Kromajero Hist. Ecclef. Cent. V. p. 77. quamvis Leo Allatius, peculiari tractatu edito hanc assertionem ad purgatorium trahat, refutatus propterea ab Excell. Dn. D. Viejo

lio in Defens. Exercit. Hist. Theol. de Ecclesia Græca hodiern. art. V. de Purgat. p. 161. & seqq. Novissime denique prodiit *anonymus scriptor serie Disquisitionis de statu, loco & vita animalium separatarum*, qui ex his omnibus, quod visum est sibi idoneum, decerpit, & sententiam de ψυχωταινυχια varie incravat & perpolivit. Sed cum huic homini sufficientissime responsum sit ab Excell. Dn. Præside in Tract. saepius allegato, nos hic post Homerum Iliada non scribemus.

§. LI. Quod ad Patres attinet, quorum supra ex Sixto Senensi, & aliis mentionem fecimus, quique pro hac sententia forte etiam ab aliis adducuntur, notamus paucis: (singula enim eorum loca adducere atque examinare nimis prolixum foret) quædam eorum, quæ citantur, scripta, ut primum illud Jacobi apostoli, esse supposititia: quædam vero loca ambigua & talia, ut commode adhuc orthodoxe exponi possint, quædam etiam talia, ut conjectando quasi, non statuendo, aut definiendo rem proponant, adeoque sententiam contrariam & veram non excludant. Orthodoxam vero sententiam præter modo laudatum Dn. Præsidem egregie quoque defendit *Museus in citata aliquoties Disput. de statu anim. separ.*

§. LII. Mentionem injecimus etiam supra Joh. XXII. Pontif. Rom. cui hanc sententiam tribuunt Guilielmus Occam, & Hadrianus VI. Papa, (*teste Sixto Senensi l. c.*) & *Funeccius in Chronol. sua ad A. C. 1332*. Verum hoc a Pontifice suo amoliri conantur idem Sixtus Senensis paulo post l. c. & *Sanderus de visibili Monarchia Ecclesiæ Lib. 7. p. m. 394*. Et ille quidem hoc apud probatos scriptores non esse undequaque certum ait; Occamum infensum huic Pontifici, & Ludovici Imperatoris partibus addictum testem esse suspectum, & ob id in Concil. Trident. quantum ad hoc, reprobatum. Verum respond. Si damnatus est quantum ad hoc Occamus, damnandus etiam cum eo fuerit Adrianus VI. Pontifex, quem ipse Sixtus Occamo facit ομόφηνον. Conciliet sane inter se Sixtus Senensis Cadmæos fratres, Adrianum, & quem pro contraria parte adducit, Benedictum XI. utrumque Pontificem & scilicet in-

fallibilem. Alterutrum sane necesse erit hic dormitasse. Sanderus ita eum excusat, ut dicat paratum fuisse audire partem alteram, item revocasse etiam, quæ dixerit contra fidem, verum quomodo horum utrumque conciliari possit cum Papæ infallibili in controversiis fidei autoritate, ipsi viderit Sanderus. Addit porro habuisse eum hanc sententiam communem cum multis Patribus, qui propterea hæreses non accusentur. Sed respondemus nos nostrum facientes illud Cypriani ad Jubajanum, quod citat Excell. Dn. Præses Antiquitt. Eccl. Sec. II. art. V. §. 10. *Quæ in illis fuerunt stimulæ, mysterio nondum sati dilucidato, ea in aliis posse fieri hæresin post revelationem veritatis factam.* Abunde enim contradixerunt Johanni συγχρόνῳ sui, & his Benedictus, ipsius successor, cuius decretum verbotenus ex Alfonso de Castro recitat Sanderus. Denique ipsa Sanderi inconstans & titubans de hac re oratio bonitatem causæ, quam defendit, satis clare ostendit.

§. LIII. Hi itaque, quos enumeravimus, omnes animas nostrorum locarent in inferno, vel alio, quem sibi fingunt, loco, inter cælum beatorum & infernum medio. Sed cum locus ille, ut quidem ab iis describitur, merum sit rationis figmentum, hæc quoque sententia ad decidendam quæstionem propositam nulli erit usui.

§. LIV. Examinandi nobis nunc veniunt Pontificiorum Theologi, & ipsi inter se non satis concordes, quanam in classe, quas in inferno diversas faciunt, collocandæ sint nostrorum animæ? Cum autem tres sint præter damnationis locum inferni apud Pontificios classes, Limbus nempe infantum, Patrum, Purgatorium, de primo quidem, Limbo infantum, res clara est, quod vel ipsorum confessione nostrorum animæ eo non fuerint delatae. De Limbo Patrum forte assererent nonnulli, fuisse inibi eorum animas, qui ante Christum resuscitati fuere: sed cum locus ille idoneo scripturæ testimonio non possit probari, eadem facilitate, qua asseritur, rejicitur. Quin Limbum Patrum ex ipsius Alfonsi a Castro verbis egregie evertit *B. Dn. D. Dorscheus Theol. Zach. Patr. I. cap. VI. §. 74.*

§. LV.

§. LV. Major Theologorum Pontificiorum pars easdem locat in Purgatorio, eo scilicet loco, unde animæ, frequentissime emigrare soleant, ad cœlestem patriam transferri, proinde neque incredibile esse, quasdam in hanc vitam indidem revocatas esse. Non est nunc nostri instituti totam de purgatorio doctrinam refellere, aut omnia, quæ pro eo adducuntur, argumenta ad examen revocare præstitit id dudum *Meisnerus in Tract. de fiditio Pontif. Purgat.* Sufficiet hic ostendisse, quam nullo initatur fundamento eorum argumentum, quod ex his ipsis resuscitatorum historiis pro purgatorio eruere conantur. Præterquam enim quod de eodem ex ipsismet quidam dubitant, ut *Peltanus* quidam etiam, ut *Bellarminus de Purgatorio Lib. II. cap. VIII.* animabus alium quendam locum, eumque optimum, qualis non est cruciabile illud purgatorium, assignant, nec per ipsorum hypotheses satis certo afferi potest, hosce omnes ingressos esse in purgatorium. Multi enim ex iis valde fuerunt sancti, quod negari non potest, v. g. de Tabitha & Lazaro, Christo tantopere dilecto. Jam autem secundum ipsorum sententiam, qui sunt perfecti perfectione in viatorem cadente, a purgatorio immunes sunt. Taceo hic, quod Pontificii statuunt, resuscitatos fuisse aliquos, quorum animæ in inferno fuerunt. Nota est fabula de Trajano ex inferis liberato a Gregorio M. item de Monacho, quem ob tres solum aureos, quos præter jus possederat, idem Gregorius in articulo etiam mortis ab excommunicatione absolviere non voluerit, cuius tamen sententiæ postea pœnituisse ajunt Gregorium, ita ut hominem post dies XXX. liberaverit ex inferno. Est & alia hujus farinæ historia apud *Stengelium, Jesuitam, in L. Judic. Part. homini post mort. impendente, cap. VI.* ubi ait, Damnari tales ad infernum a Deo sub tali conditione, donec hic vel ille sanctus pro eo oret &c. Adeo etiam ipsi Deo reservationes mentales inesse probare sat agunt Jesuitæ.

§. LVI. Supersunt duæ adhuc Theologorum sententiæ de animarum istarum loco, quarum altera statuit, fuisse eas in cœlo beatorum, altera easdem collocat in loco tertio, qui

neque cœlum fuerit, neque infernus, sed peculiaris & ab utroque horum distinctus locus, nullarumque præterquam talium animarum capax. Non caret utraque sententia nec suis difficultatibus, neque rationibus ad speciem firmis. Prior sententia placet Comarino in Disp. saepe citata: Posterior Bellarmino & Stengelio, ll. cc. & ex nostris Meissner de Purgat. Gerhardus L. de Morte, aliis.

§. LVII. Impugnat horum sententiam Comarinus, eamque repudiat, eo quod, ut ipse ait: *nova sit & apud priscos ecclesiæ Doctores inaudita*; deinde quod sit etiam *contraria Scripturæ & antiquitati orthodoxæ*, denique etiam *faveat Pontificiorum Purgatorio*. Sed fortasse difficultates hæ utcunque sunt superabiles. Novam enim plane hanc sententiam vix quispiam dixerit, qui veterum ea de re scripta evolverit. Sane cum Augustinus, vel quisquis autor est librorum de Mirabil. Script. animas illas in Cœlo fuisse certo credat, necessum est & illi tertium ejusmodi locum dispensationis, ut eum vocat Comarinus, non plane visum fuisse incredibilem. Deinde quod ille scribit, Patrum ante Gregorium neminem, alium præter cœlum & infernum animarum locum novisse, id vix probari poterit per ea, quæ adduximus superius ex Sixto Senensi & aliis Patrum antiquorum locis.

§. LVIII. Et sane ponamus, Patres non injecisse ullam de loco ejusmodi tertio mentionem, quemadmodum & scriptura ipsa mentionem de eo nullam habet, inde non statim sequetur, hanc de loco tertio sententiam ipsis contrariam esse, cum & Patres & scriptura S. de receptaculis animarum ordinariis, hi autem de extraordinario loquantur. Unde & illud patet, inepte hinc Pontificios pro suo purgatorio concludere, quod ipsi omnium animarum nondum plane purgatarum receptaculum faciunt ordinarium. Nec sequitur: Concedunt nostri locum tertium extra cœlum & infernum, ergo purgatorium. Quid enim est a genere ad speciem concludere affirmative & definite, si hoc non est.

§. LIX. Vicissim tamen & Comarini sententia non paucis

paucis nec invalidis urgeri potest objectionibus. Probatis eam eo solo, quod adduximus, fundamento, nempe ex dualitate locorum, quæ in scriptura & antiquitate orthodoxa memorantur; sed quid ad hæcregeri possit ex iis, quæ superiori thesi diximus, non est obscurum. Objiciunt præter hæc alii, (1) incongruum esse & a divina justitia alienum eos, quos semel æternæ beatitudinis fecerit participes, in hanc misericordia vallem reducere. Sed Resp. potest: Hoc non videri injustum, sed beneficij potius ingentis loco ducendum, quippe quod illos homines ingens vitæ alterius desiderium excitaverit. Neque amissam ab illis felicitatem sempiternam sine spe recuperandi, sed ad tempus saltim sepositam, eaque in re pro absolutissimo suo imperio Deum nihil in hacce animas statuisse æquo gravius. Regeritur (2) comprehensore in non posse esse viatorem, nec dari, ut ex inferno, ita ex cœlo redditum, innuente id etiam Abrahamo Luc. XVI, 26. Verum & hic nodus solvitur distinctione sæpius allata inter id, quod fit ordinarie, & Dei dispensatione. Quod ad dictum allegatum Luc. XVI. attinet. χάσμα illud μέγα non cœlum inter terramque, sed infernum inter & cœlum την οὐρανον, indeque iter in cœlum & via versa impossibile dicitur; ut taceamus scopum finemque hujusmodi ex cœlo redditus esse diversissimum, & præterea Theologiam parabolicam non esse argumentativam, si tamen parabola solum est, quæ ibi de Lazaro & epulone traditur.

§. LX. Restat præter ea, quæ adducta sunt, aliud & difficilius, sed intactum Comarino. Cum enim certum sit animas horum defunctorum non fuisse a peccati labe immunes, (alioqui necessum esset, eas aut solo corporum contactu rursum pollutas, aut homines istos per reliquum vitæ, quod exegerunt tempus impeccabiles, atque immortales fuisse) quomodo illæ cœlum beatorum, civitatem Dei sanctam ingredi, aut in eadem commorari potuerint, cum, teste Joh. in Apoc. XXI, 27. illuc non intraturum sit profanum aut impurum. Est hic nodus, cui solvendo non facile par fuerit quisquam. Interim faciet huc forte, quod suppeditat B. Dn.
D. Dann-

D. Dannhawerus, Pauli exemplum, qui & ipse, tantus licet
in tertium cœlum, peccato postea non caruit, quod ipse te-
statur Rom. VII. Imo si possibile fuit Mosen, in corpore
adhuc mortali peccaminosum & ipsum, Dei præsentia frui
intima, σόμα προς σόμα cum eo colloqui, forte non impos-
sibile etiam duxerit aliquis, animas hasce sanctas in con-
spectum Dei admissas fuisse saltim ad tempus.

§. LVI. Fortasse autem duæ hæ sententiæ componi,
& sine arbitris conciliari possunt hoc modo, ut distinguamus
inter locum & statum animarum talium, concedamusque
animas hasce in cœlo quidem fuisse, non tamen eodem, quo
animæ cæteræ beatæ, statu. In in cœlo fuisse Paulum supra
adducto loco 2. ad Cor. XII. imo ipsum quoque diabolum,
diverso licet & fine & modo, Luc. X, 18. ex Sacris constat.
Sed nos eo non progrediemur, ut controversiam tanto pere
vexatam certo definire atque dirimere audeamus. Licet
nobis hic ἐπέχειν cum B. Dn. D. Dannhauero Hodosoph.
Phænom. XII. p. 1432. Quod enim summus magister nescire
nos voluit, illud nescire velle erudita est ignorantia. Suffi-
ciat nobis ostendisse nullum omnino in hac re, quamcunque
denique sententiam sequamur, Pontificiorum vanissimis de
purgatorio commentis præsidium esse; firmoque etiamnum
stare talo, quod ait *Augustinus Serm. de Tempore CCXXXII.*
Nemo se decipiat, fratres: Duo enim loca sunt, & tertius non
est ullus: (scilicet ordinarie) qui cum Christo regnare non me-
ruerit, (h. e. obtinuerit) cum diabolo absque dubitatione ulla
peribit. Atque hæc sunt, quæ demateria proposita differere
in animo fuit, si quæ hic παροξύματα obrepserint, eorum ab
æquo Lectore veniam facile spero, materiæ impetrabit
gravitas & difficultas.

SOLI DEO GLORIA!

Th. wang. dogm. 325.

